

FRANTIŠEK GELLNER

GELLNER

SPISY II

**POVÍDKY
A SATIRY**

SPISY

FRANTIŠEK GELLNER – SPISY II

František
GELLNER

POVÍDKY
A SATIRY

2011

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takového sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© Carpe diem, 2011

Editor © Michal Huvar, 2011

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-87195-22-2

*Cesta do hor
a jiné povídky*

Cesta do hor

O životě starých Slovanů nemáme nijakých přesných a spolehlivých záznamů, a jazykozpyt musí nám nahražovati scházející dějinné prameny. Pozorujeme-li naši mluvu, shledáme i beze vší vědecké průpravy, že sloveso píti je stejného kmene jako pivo, kdežto podstatné jméno voda se svrchu uvedeným slovesem v žádném jazykovém vztahu není. Z čehož následuje, že již staří Slované pivo za určené k pití považovali, vodě jiné obory zužitkování poukazujíce.

Vděčně potomstvo vážilo si drahocenného odkazu předků a název plzeňského či prostě českého piva hlásá slávu národa po celém světě a činí zároveň cizí země a říše pro věrné syny vlasti obyvatelny. Čechovi menšího sebezapření je třeba k pobytu mezi odvěkými německými nepřáteli než v kruhu bratří Slovanů, kteří však o dobrý doušek špatně mají postaráno. Z jižních zemí habsburského mocnářství utíkají čeští úředníci po nedlouhé době s výkřikem nejhlubšího zklamání: Není tam piva!

Starý Peregrin Vobloha měl pravovárečný dům – sice ne v Plzni, ale tím spíše mohl si každého roku svou várku odpít. V nejbližším okolí města byly ještě čtyři pivovary, a Peregrin často v neděli ubíral se do některého z nich s celou svou rodinou na výlet. Vedl za ruku malého Emánka, a když přišli za město, dával otec synovi vzácná poučení v zeměpise a místopise kraje. „Tamhle,“ vykládal, ukazuje svou holí, „leží Praha. To je hlava českého království a jsou tam veliké restaurace a pivovary, Choděrovy, U Fleků, U Kuřího oka. Tam v tu stranu je Plzeň, tam dostaneš u Salcmanů za osm

krejcarů nejlepší plzeňské, plnou sklenici bez pěny. A tadyhle tím směrem je Vídeň, sídlo rakouských panovníků; taky je tam dobrá hospoda, Liberecký Pajzl, blízko nábřeží. A vidíš v dálce ty hory? To je chudý kraj. Špatná půda, bídný dobytek, a pivo tam vůbec není k pití. Pijou tam většinou kmínku a alaš.“

Emánek vstoupil záhy do šlépějí svého vážného otce. Začal chodit buď sám nebo se stejně starými městskými synky do útulné hospody na náměstí, kde posluhovala – ovšem často se střídající – sklepnice.

Hoši navštěvovali oblíbenou svou místnost hlavně v odpoledních hodinách, kdy jiných hostů bylo pomálu, ale ne snad proto, že by byli měli strach před přísnými rodiči! Stalo se, že Peregrin Vobloha také náhodou v týž čas zapadl do této hospody. Sedl si pouze k jinému stolu, a když se napil, obrátil se přes celou místnost k svému synu a pravil rozvázným hlasem: „Emane, nějaké pivo si můžeš koupit, abys zesílil, ale nekuř! Zkazíš si jen plíce!“

Přesto naučil se Eman i polykat kouř i pouštět nosem i dělat kolečka, ale ustálil se konečně na viržinkách. V ochutnávání piva vyrovnal se brzy nejlepším mužům obce a při prvním doušku rozeznal malorohozecké od klášterského. Jinak prožíval svoje jinošská léta jako všichni ostatní mladí lidé, zhasínal svítilny, sepral se se strážníkem a ponocnému utekl s halapartnou.

Pozvolna přidržoval otec Peregrin svého synka k vážnému životnímu povolání a sotva dvacetiletého poslal jej poprvé za různými nákupy do Prahy. „Vyhledej hostinec U Mariánského obrazu,“ pravil posléze, „budeš-li mít hlad a žízeň, a jdi se tam občerstvit!“

Studenou telecí, kterou mu otcova hospodyně dala s sebou na cestu, snědl Eman, než vlak dojel na první stanici. Jakmile pak v Praze sestoupil s vlaku, pocítil znovu hlad a žízeň, i počal se sháněti po hostinci U Mariánského obrazu. Ptal se lidí, jeden ho posílal nalevo, druhý napravo, a bylo již odpoledne, když hledanou místnost našel. Pojedl, popil si, pak se podíval na hodinky a vida, že hodina odjezdu se blíží, šel zase na nádraží a přijel domů, pro hledání Mariánského obrazu nic ze vznesených naň úkolů nevyřídil.

Pozdější obchodní cesty Manovy byly již šťastnější a získal si jimi naprostou spokojenost otcovu. Z jedné takové cesty přivezl si Emanuel Vobloha taky nevěstu, zrovna z těch hor, o kterých mu jeho otec jako malému chlapci vykládal, že se tam nic pořádného nerodí a pivo tam není k pití.

Emanova vyvolená byla jednou z osmi dcer evangelického faráře. Novomanželé byli po evangelicku sezdáni, a Eman musil podepsat revers o příslušnosti ženského svého potomstva k evangelické církvi. V rodném městě, které bylo dočista katolické – až na několik židů – sňatek s pastorovou dcerou nijak Emanovi neubral oblíby, ba i jemnostpán děkan hrál dále s mladým i starým Voblohou karty, jako by se nic nebylo stalo.

Po veselce jel Eman s mladou svou paní do Prahy a do Vídně, za čtrnáct dní se vrátili, ale pak ještě se nikde neukazovali. Tu potkal mladého Voblohu soused Kadlátka, truhlář a obchodník rakvemi, a řekl mu: „Emane, mně se zdá, že jsi pod pantoflem.“

Na důkaz své mužné nezávislosti šel Eman s milým přítelem a nevrátil se až k ránu, a to byl trochu chybný na chůzi. Mladá paní se dala do pláče, když svého zbloudilého chotě spatřila, chodila po domě se sepjatýma rukama jako vyjevená, a zatím

co Eman vyspával, psala dopis plný nářků svým rodičům.

K odeslání této první stížnosti ovšem nedošlo, neboť než psaní několikrát proudem slz zkažené bylo opravdu dohotoveno, byl již spánkem osvěžený manžel na nohou a dovedl se ženě tak pěkně zalichotit, že se zase smířila. Však se Eman v tom vyznal! Byl vůbec hezký člověk, poměrně, s veselýma očima novorozeněte, a chtěl-li, dovedl vytahovat obočí navrch hlavy. Když se rozněžnil, hladil svou manželku po ruce a po zádech jako kocour, nazýval ji nejsladšími jmény a chválil její krásu, její černé vlasy a její ztepilý vzrůst. „Nevím, nevím,“ říkával, „tam u vás v horách koně jsou malé, krávy taky – a ty jsi taková dlouhá!“

Otci Peregrinu nastaly šťastné doby druhého mládenectví. Uchýlil se do soukromí, zůstával však v témže domě jako syn a snacha, u které se také stravoval. Ovšem ponejvíce jedl v hospodách. Již o desáté hodině dopoledne zašel si na jedno plzeňské, z kterého byly i dvě nebo tři. K tomu snědl malou papričku, někdy taky ještě dušené ledvinky nebo malou roštěnku na cibuli a pak šel domů k obědu. „Ale, tatínku, vždyť nic nejíte!“ naříkala snacha. „To víš, milá holka, starý člověk!“ omlouval se vážně otec Peregrin. Ale ani ta nejhezčí věc nemůže trvat věčně. Jednou po návratu z hospody natáhl se starý Vobloha zrovna mezi dveřmi svého pokoje jak byl široký a dlouhý. Klepla ho mrtvička a byl v pánu.

Tchánova smrt postrašila důkladně mladou paní i dopsala konečně svému důstojnému otci, aby přijel a manželé vpravil rozumnější názory. Pan farář se nedal dvakrát pobízet, byl tu jako na koni, vzal si Emanu stranou a začal mu kázat o alkoholu

a zdrženlivosti. Manovi se přednáška líbila, kýval hlavou a říkal: „Svatá pravda, svatá pravda!“ Ale když důstojný pán počal se obíratí náhlým skonem starého Peregrina Oblohy a nešťastnou zděděnou náklonností jeho syna, nechtěl tomu pan zeť nijak rozumět a dušoval se: „Kolik myslíte, že jich piju? Vždyť já nic nepiju! A tatínek, chudák starý, měl přece už leta...“

Eman si nedovedl odepřít, aby se nepochlubil tchánem farářem svým známým v hospodě. Strejce příliš nepřekvapovalo, že měl kněz děti – vždyť přítomný obchodník sukny měl za ženu dceru katolického pana děkana. Vousy již spíš leckomu se zdály neobvyklými. „To mají všichni kněží od jejich víry,“ vysvětloval ochotně Eman.

Důstojný pán tchán si k velikému překvapení hostinského neporučil ani pivo ani víno ani kořalku, nýbrž sodovku – jako družička. „On nic lepšího nepije,“ vysvětloval zase Eman. „Taky nekouří, ani nešnupe.“

Strejcům to bylo divné i kroutili hlavami, vysypávající popel ze svých dýmek na podlahu.

Na druhý den pravil Vobloha ku svému tchánu: „Dnes bychom mohli jít zase do jiné hospody, kde vás ještě neznají.“ „Milý zeti,“ odvětil farář, „já nejsem žádné zvíře, abyste mne ukazoval po hospodách.“ A přes veškeré úpěnlivé prosby dcery i zetě odjel.

Boží slad chutnal Manovi stále stejně dobře, ale o kouscích, které rozjařený manžel po hospodách a i jinde prováděl, se paní Oblohová málokdy dověděla, a když, tak jen náhodou. Jednou poslala služku s důležitým vzkazem za pánem do hostince. „Co tam pán dělá?“ zeptala se vrátivšího se děvčete. „Zpívá,“ zazněla odpověď. „A proboha, co?“ dělala

se přísná manželka. „Červená růžičko, proč se nerozvíjíš?“ odvětila služka a dodala: „On už je trochu nachmelený.“ Toho dne běhala Emanova paní zase celá vyjevená a uplakaná po domě a naříkala: „Takovou hanbu mi dělá! A před cizími lidmi!“

Paní Oblohová málo vycházela, ale sousedky jí donesly zprávu o věci, která budila v městě značné pohoršení. Truhlář a obchodník rakvemi pan Kadlátko zřídil si pohřební ústav, první podnik v toho druhu v celém kraji. Kadlátkovi čistí přátelé, mezi nimi i Eman Vobloha, jezdili s podnikatelem pohřbů po okolních obcích a pomáhali pozůstalým truchlícím zapíjet smutek. Když pak byli pod obraz boží, vlezli si na pohřební vůz, přikryli se černou plachtou a černě přistrojení koně jeli s nimi do města cestou necestou, jak sami chtěli, a příšerný průvod ten naplňoval hrůzou pozdní i ranní chodce.

Řádná žena, jakou paní Oblohová byla, nikdy si nemohla navyknouti na výstřednosti svého chotě. Pití jí bylo i po dlouhých letech manželství stále stejně protivným, jako jí byli proti mysli mužovi přátelé a celá ta pivní společnost i město samo. A poněvadž nelpěla nijak na mamonu, přemlouvala často svého muže, aby pamatoval na své zdraví a odstěhoval se s ní do hor. Líčila s vřelou touhou a láskou zelené vrchy, svěží lesíky a bublající potůčky mezi skalami. Když byl Vobloha v měkké náladě, zdálo se často, že již svoluje. „Vystavíme si sklep a můžeme mít vždy doma soudek dobrého piva,“ říkal. Ale když věc se stávala vážnou, nechtěl o stěhování ani slyšet. „Hlouposti,“ zlobil se, „tady jsme, tady zůstaneme, mně se zde vede docela dobře!“

Hezká farářova dcera pomalu zešedivěla a jejímu muži vypadaly vlasy a tvář zalila červená záplava. Nevedlo se jim zle, až jednou Eman upozoroval, že se mu večer špatně zouvají boty. Puchly mu nohy. Z počátku chodil o holi, později musil si navléci také bačkory na nohy a tak se loudal po městě. Když ho známí zastavovali a ptali se: „Co se vám to stalo, pane Obloho? Co je s tebou, Emane?“ odpovídal oslovený s jakousi radostnou pýchou, že dovedl udržet v slávě rodnou tradici: „Ale vrazilo se mi pivo do noh!“

Lékaři mu zakázali pít i kouřit, ale Vobloha na to mnoho nedbal, chodil dále se svým přítelem a sousedem Kadlátkem po hospodách, každý týden do jiné, jak měli ve zvyku, a všude se jako obyčejně nakonec zle pohádali. Až kdysi přinesli Emanu lidi domů ve mdlobách, jak sebou uhodil za bílého dne na dlažbu ulice.

Dlouho se zmítal mezi tímto žíznivým údolím a onou věčnou várkou, až se přece jakž takže ze všeho vylízal. Bylo jaro, když zase po několika měsících vstal po prvé z lože a u otevřeného okna vystavoval svou žlutou hlavu a své těžko se otvírající oči teplým slunečním paprskům.

Po nepravidelné dlažbě náměstí hrčel těžký povoz a náhle zrovna pod oknem Emanovým zastavil. Vobloha se podíval dolů a viděl pohřební vůz, na něm kříž s vlajícím závojem a do vozu zapřažené černě přistrojené koně s chocholy na hlavách. Na kozlíku seděl soused Kadlátko a křičel nahoru do okna: „Tak co, Emane, svezeme se?“

Uzdravujícímu se Voblohovi udělalo se zas docela na měkko, převrátil se nazpět do pohovky a byl hezkou chvíli bez sebe. Jeho věrná choť s pomocí služky odnesla ho do postele, třela ho

octem a plakala rozhořčením nad nešetrností surových lidí.

Když přišel Eman zase k sobě, pravila mu jeho žena: „Jak vidíš, tady zůstat nemůžeme. Pojedeme k nám, tam budeš v bezpečí před vším rozčilováním.“ „Jak chceš, maminko,“ odpověděl skromně Eman. A nedlouho potom odvážel starobylý vůz, tažený dvěma koni, do peřin zabaleného měšťana Emanuela Voblohu v průvodu starostlivé jeho choti tam do těch hor, kde jsou krávy malé jako kozy, žně až někdy na podzim, a kde pivo vůbec není k pití.

1913

Sebevrah Nečásek

Přijel jsem do Prahy a přihlásil jsem se svědomitě se svým pasem na vojenském referátě. Ale neuvěřili mně. Hledali mě po světě, a tak se stalo, že jsem povolání ke cvičení ve zbraních, které znělo na 17. srpna, obdržel až třicátého.

Dopsal jsem hned slavnému úřadu, aby ode mne nežádal nemožností. Mrzelo mě, že mně již nebude nikdy dopřáno obléci se v krásný stejnokroj, jaký c. k. zeměbrana propůjčuje založnímu mužstvu. Moje duše byla naplněna hlubokým smutkem, že mi nemělo již býti souzeno ještě aspoň jednou a naposled vzrušovati dívčí srdce mužným vzezřením válečníka v hodnosti svobodníka.

Ne, tak lehkou se člověk do domobrany nedostane. Moje neoprávněné obavy byly rozptýleny udělením nového neobvyklého termínu. Rukoval jsem s rekruty.

Můj příchod v tuto dobu budil všeobecné podivení. Jsi krejčí nebo švec? Ani to, ani ono? Co pak chceš tu tedy dělat? Co se mé osoby týká, nenaháněla mi příliš mnoho strachu myšlenka, že budu nucen čtyři neděle prozívat. Ale dopadlo to lépe. Třídil jsem se starými mazáky patrony a rovnal ve skladišti kalhoty. Přitom jsem obýval v kasárnách pěknou místnost s dvaceti kavalci, měl jsem svá dvě prostěradla a dvě koňské přikrývky, kdežto v sezoně rezervistů jsem bydlíval s osmdesáti nešťastnými druhy v baráku na dvoře.

Nezastihl jsem u setniny mnoho známých tváří. Dokonce i hejtman byl tu jiný. Jmenoval se Knauer. Malý, tlustý člověk s modrýma očima a mluvil s lidmi docela evropsky.

Ležel jsem po obědě na kavalci. Vedle mne si hověl desátník, růžový, ramenatý hoch. Vypadal jako sedlák, ale byl to dělník z továrny.

„Desátníku,“ povídám, „nějakého hejtmana Knauera, ale ne od našeho regimentu, znám z manévru. Taky byl tak malý, ale pokud se pamatuju, nosil mohutné kníry. Byl několikrát v novinách. To bude jiný?“

„Bůh chraň,“ odpověděl mi můj soused, „to je náš dědek. Stříhá si teď vousy po anglicku. Je to hodný člověk, ale má smůlu. Co jsem tu, už se mu dva zabili.“

„Zastřelili?“

„Ne, jeden se zastřelil, ale to jsem tu ještě nebyl. Na síni, v kumbále, kde se myjeme, je vidět dodnes ve stropě díru od kulky. Ale Grundla, co se oběsil, jsem už znal. A Nečásek líhal zde s námi. Vidíte, tam na té posteli v rohu...“

„Taky se oběsil?“

„Ne, utopil se.“

„Co to bylo za člověka?“

„Nečásek? Byl tkadlec. Však znáte přece onen druh nemotorných rekrutů, kteří svedou leda náhodou pořádný obrat nebo správný hmat, kteří jednou zapomenou si navléci obojek a po druhé třeba bajonet. No, dnes to nechodí na vojně jako kdysi, hlavy nikomu neutrhnou, uhodit nikdo nesmí a nadávat vlastně taky ne. Ale nemůže nikdo od nás žádat, abychom zacházeli s lidmi jako guvernanky!

Nečásku, jak to držíte flintu? Prasakra, na mou duši, nezdržím se a hodím vám to na hlavu, ať přijdu třeba na pevnost! – Při výcviku rekrutů se takhle už někdy mluvívá. – Co, jak to tam stojíte? No tak, otevřete tlamu! – A když hubu! Nebo vás dám v tu vteřinu odvést a zavřít!

Jsou hoši, kteří se v duchu smějí. Po takovém průvanu z huby nebolí člověku zuby. Ale jiný se zase třese jako osika. A když si u setniny na někoho zvyknou, to již je vždycky smůla. Pak neudělá nic dobře. Přejde lajtnant a slyší zase to známé jméno. – Sase tenhle Nečasek! Porad a nyc než Nečasek! – A hejtman jde okolo a řekne: Tak se vemte přece trochu dohromady! Pevnou vůli musí mít člověk. Jste muž a ne baba! A šikovatel si kroutí opovržlivě kníry a povídá: Šli bychom domů, kdyby všechno klapalo. Ale takhle? Ne! Víím, jsou tu jednotlivci, kteří se přičiňují. Takových je tu vlastně nejvíce. Ale taky jsou zde lenoši, kteří všechno zkazí. Mně je to jedno, jak dlouho jsem s vámi venku. Vypořádejte si to se svými škůdci sami! – A hoši přijdou domů a nadávají: Myslíš si, hlupáku, že kvůli tobě budeme se takhle den co den dřít? Dostaneš jednu z té strany a jednu z oné, ani nebudeš vědět, odkud přilítnou!

Přízene se četař, aby viděl, jaký je pořádek ve světnici. – Koho jsou to krámy? No, toť se ví, Nečásek! Člověče, radím vám, nezlobte mě. Jsem dobrák, ale když mě někdo rozdělá, tak se neznám! –

Nečásek jde k raportu o přesčas. – Co chcete dělat? ptá se hejtman. – Tak mluvte hlasitě, abych vás slyšel! Co? Mátu tu návštěvu? Koho? Příbuzné? Příbuznou? Ne! Můžete si s vašimi příbuznými promluvit po rozkaze. To si můžete říct všecko. A v devět hodin si jděte lehnout, abyste se pořádně vyspal. Beztak jste slabý jako moucha. –

Nečásek nemohl taky nikoho zaujati svým zevnějškem. Měl dlouhé, veliké ruce jako opice a obličej jako z hlíny. Nemluva, ani za halíř vtipu.

A což ta jeho příbuzná, která přijela za ním! Hezká nebyla ani trochu, ale takto už v sedmém měsíci, na rozsypání.

Který pak rozumný člověk si dělá něco z ženských? Podívejte se tamhle na toho černého! Teď si zapaluje dýmku. Doma má dítě, tady v městě má dítě, a když byl s obrlajtnantem v Rakousích, taky tam zanechal po sobě živou památku. A kluk je samá legrace. Holky mu píšou, on to tady předčítá a ještě tahá z chuděrek krejčary.

Ale Nečásek chodil po kasárnách jako duch. Tátu měl. Ale ten taky neměl nazbyt. Z domova neposlal nikdo Nečáskovi ani hrnek sádla. A kluk by byl ještě nejraději něco ušetřil ze svých šestnácti haléřů, aby to mohl poslati své Andulce. Ani tabáku si nepopřál.

Každý večer si ho kluci dobírali. – Nelásku, co dělá tvá Nána? Prý jsou to trojčata? Škoda, že už odstranili u vojska bubny. Z tebe by byl tambor! – Kdyby byl se kluk tomu aspoň smál, byl by měl vyhráno. Ale byl to takový prosím-tě-strč-do mne.

Zavřít rekruta, to se nedělá. Zvláště náš hejtman ne. Nečásek dostal několikrátě vynadáno, že neměl vyčištěnou růžici na čepici, nebo že začernil si slavník, když dřel řemeny. Hrozili mu, ale to každý zná, že je to jen tak naoko.

Však víte, jak vypadají naše záchody. Nejsem nijak zhýčkaný, ale člověku se přece jen někdy zdvihá žaludek. Proto se vždycky rekrutům zvláště připomíná, aby dbali čistoty a nestoupali na prkno.

Čert ví, co Nečáskovi napadlo, zdali se štítil nebo zdali byl tak hloupý, že si na to nevzpomněl, nebo že to neslyšel. Závora uvnitř není, aby se tam mohl někdo zavřít. Desátník, který měl službu, pootevře

dveře, nahlédne dovnitř a vidí milého Nečáska. Řekl mu několik ostrých slov a poslal ho k raportu.

Nečásek přijde k raportu a hlásí. Slyšet ho valně nebylo. – Proč jste tu? ptá se hejtman. Nečásek nic. V obličeji je hnědý a mhouří bojácně oči. Kolena se mu třesou. – Tak vy tak! povídá hejtman. – K ničemu nejste, nic neumíte a ještě se protivíte rozkazům svých představených? Nečistě lidi mám hrozně nerad. Potrestám vás tak, aby měli ostatní výstražný příklad.

Prosím vás, co mu mohl hejtman udělat? Čtrnáct dní kasárníka. A Nečásek beztak téměř z kasáren nevylezl, co mu tedy na tom záleželo? Ostatně odpoledne v rozkaze nebyla ještě zmínka o trestu. Snad si to chtěl hejtman rozmyslit, nebo mu to mínil vůbec odpustit. Náš hejtman je dobrák, jakých je málo.

Nečásek odešel po rozkaze do města. Přijde večer, Nečásek tu není. Je devět hodin, troubí se retrét, Nečásek nikde. U staršího vojáka může člověk přimhouřit oko, kluci, když tu nějaký čas pobudou, znají tahy a nevtáhnou vás do bryndy. Ale u nováčka, to je jiná.

Měl jsem službu a po deváté hodině hlásím důstojníkovi dole u stráže, že Nečásek není ještě doma. O jedenácté hodině vrátili se dva četaři z města a již mi hlásili, že u jezu se utopil voják. Byl to Nečásek. Skočil do vody jako služka.

Sebevrahové se taky pohřbívají s vojenskými poctami, ale není to tak slavné, jako když muž zemře v nemocnici nebo přijde k úrazu. Nečáskovi přišel na pohřeb jeho táta. Nebrečel, chtěl jen, aby mu dali jeho civilní šaty.“

„A co onen druhý, co se oběsil, proč ten to udělal?“ tázal jsem se.

„To vlastně nikdo neví,“ odpověděl mi desátník. „Byl to člověk, který dostával hodně peněz. Veselý, dopřál rád sobě i jiným. Jednou v neděli přijde v šest hodin večer domů. Chodí a chodí, pak se hlásí u kaprála, že jde zase do města. – ‚Ať jste včas tu, nemáte dnes přes čas!‘ povídá mu ještě kaprál. Ale v devět hodin se po něm sháníme a kde nic tu nic. Druhého dne našli ho v blízké vesnici v docela cizí zahradě, kam vlezl přes zeď, na hrušce oběšeného.

To víte, jsou lidi, jednoho dne si řeknou, že už to nevydrží, a je s nimi konec. Ale kdo chce, přelouská všechno. Nevydrželi jsme to my? A hleďte, už to nebude tak dlouho trvat, jako to trvalo. A pak sbohem, kasárny!... Ach, jen co tu budou aspoň Vánoce!“

1912

Otec

Doktor Vincenc Kostka byl již dobrý padesátník, ale kdybychom ho byli chtěli zařadit do některé kategorie našich lidí, byli bychom bývali nuceni jej počítati k oněm mužům, věkem o mnoho mladším a přínáležejícím ponejvíce k stavu úřednickému, kteří milují dobrou knihu, vedou vzorný život a vykonávají po našem venkově s nevšední pílí drobnou práci národní a osvětovou.

Pan Kostka byl lékařem, ale miloval více lidi než vědu. Scházel se onen zájem o nahou a nešetnou pravdu, který je charakteristickým pro člověka oddaného zpytování přírody. O svém řemesle měl dokonce dosti špatné mínění. Také se tím netajil, že spoléhá spíše na boha než na lidskou pomoc, ale vzdor tomu byl oblíben jako lékař, poněvadž z jeho dobrých slov plynula nemocným útěcha a posílení.

Sám o sobě říkal, že je Tolstojovcem. Než nebylo v něm oné příkrosti jako u proroka jasno-poljanského, horlícího proti všem zřízením státním a společenským, proti moderním snahám životu, vědě a umění. Doktor Kostka měl pochopení pro všechny moderní myšlenky a působil ve svém prostředí, aniž by se s ním cítil v rozporu.

Nebyl výdělkář, ale nepoznal také nikdy hospodářské tísně. Až do ženiny smrti plynul jeho život docelaklidně. Nebožka byla maloměštkazestarých, dobrých časů, kdy se ještě příliš nedbalo drahé parády, vzorná hospodyně přísných mravů, občas trochu zlostná. Ale její oddanost vynahražovala manželu stonásobně nečetné trpké chvíle. Od její smrti se pokojná hladina doktorova života poněkud rozrušila. Byly tu dvě děti, synové,

oba již byli dospělí, s nepatrným rozdílem věku. (Dvě dívky zemřely manželům v útlém mládí.)

Oba velcí synové studovali, starší práva, mladší medicínu. Pohříchu starší seběhl ze studií, oženil se a stal se malým úředníkem v kterémsi pojišťovně.

Jeho žena byla dcera jeho bývalé bytné, hodná dívka, která však si brzy v životě udělala smutnou zkušenost o špatnosti lidské. Měla nemanželské dítě. Byla o dvě léta starší než Jiří, její muž.

Bylo to za horkého letního dne, když Jiří neočekávaně přijel domů. Z jeho trochu dětské, nyní pobledlé tváře bylo lze vyčísti mocné vnitřní rozechvění. Trásl se na celém těle, když zvěstoval otci, že se chce ženit.

„Nemám nic proti tomu,“ řekl starý lékař svému synu, „ale musíš čekat, až se domůžeš nějakého postavení, abys mohl uživit rodinu.“

„Na čekání již není kdy,“ odpověděl Jiří chvěje. „Tonička tolik zkusila ve svém životě. Musila by si zoufat nad světem a nad lidmi, kdybych i já se kní podle zachoval. Co se týká živobytí, něco si najdu. Z dobrého skutku nemůže pojít zlo.“

Jakési zlo z toho však přece vzešlo. Mladá rodina, která brzy vzrostla o nového člena, byla nucena všemožně se uskrovňovat. Pojišťovna málo platila, a otec musil syna podporovat. A mladší, Petr, ačkoli již dokončil svá studia, také ještě stále potřeboval. Byl asistentem ve všeobecné nemocnici v Praze a chtěl pro odborná studia na nějaký čas do ciziny.

Doktor Kostka nebyl sice boháč, ale dával rád. A byl by býval beze vší rozmrzelosti ochoten ke všem obětem pro svého druhorozeného syna, kdyby nebylo bývalo došlo k jeho sluchu, že Petr vede špatný život.

Jiří přijel zrovna na návštěvu k otci s ženou a se svým malým děckem. Cítil se jaksi povinován k osvědčování této pozornosti za výpomoc, kterou mu doktor poskytoval. Starší matčina holčička zůstala doma u babičky.

Doktor Kostka hleděl pokradmo na dětskou a ustaranou tvář svého syna a na svou snachu, v jejímž obličejí se počaly již objevovati četné vrásky, a srdce se mu bezděky svíralo. Ale snažil se, aby jeho hosté nic z toho v jeho chování nezpozorovali. Když pak nadešla chvíle, kdy měl nastoupiti obvyklou okružní cestu po svých nemocných, pronesl několik přívětivých slov na omluvu a uzavřel za sebou dveře své pracovny, aby tu ještě dříve pročetl svou korespondenci.

Jeden z dopisů týkal se Petra. Psala ho jakási slečna. Bůh ví, kde se dověděla doktorovy adresy. Byly to výkřiky zoufalství nad ztrátou cti a zničeným životem. Neznámá se dovolávala na známé dobroty a poctivosti otce svého svůdce a prosila o zakročení.

Doktor Kostka si podepřel unavenou hlavu o ruce. „Tohle jsou plody mé životní práce!“ řekl si trpce. „Chtěl jsem působiti dobro, chtěl jsem ostatním býti příkladem, a nyní je moje vlastní krev svědectvím proti mně. Jiří trpce pyká za pochybení své mladé krve. Ale jednal aspoň jako čestný člověk. Ale jak omluviti jednání Petrovo?“

Starý lékař vykonal co nejrychleji svou obchůzku. Na zpáteční cestě se stavil u svého kolegy a požádal jej, aby jej den nebo dva zastupoval. „Je nutno zachránit, co ještě lze,“ pravil sám k sobě.

Přišed domů, nezdržoval proti svému zvyku Jiřího. Když pak syn se svou rodinou odjel, složil

nešťastný otec nejpotřebnější věci do cestovního vaku a spěchal rovněž na dráhu.

Cesta mu pomalu ubíhala. Do Prahy přišel až pozdě z večera a zaměřil rovnou do Petrova bytu. Zazvonil. Mladý pan doktor nebyl ještě doma. „Kdy přijde?“ Bytná pokrčila rameny. Čekal tedy otec v synově pokoji.

Na stole ležely odborné knihy a několik výtisků lékařského časopisu se statí z Petrova péra. „Je to pilný hoch!“ uvažoval starý doktor. „Snaživec! Má jistě plno velíkášských plánů v hlavě a nepomyslí si, že všechny ty sny bezpochyby prasknou jako mýdlová bublina. A i kdyby se to podařilo! Jak těždně se mu bude žítí při všech úspěších s malým srdcem!“

Někdo zaklepal. Bytná vstoupila nesměle do pokoje. „Pan doktor bude snad již unaven. Bylo by lépe, kdyby si šel lehnout. Mladý pán přichází někdy pozdě. Stává se to občas. Kdyby pán chtěl, povlékla by mu postel v sousedním kabinetu. Je teď prázdný. Je ovšem taky pronajatý, ale onen pán je obchodní cestující a nevrátí se až za týden.“

Doktor Kostka svolil. Ulehl, ale nemohl usnout. Táhl již k půlnoci, když uslyšel zarachotit klíč ve dveřích předsíně. Poznal Petrův krok, ale neopustil svého lože. „Je na to dost času až ráno,“ řekl si trpce. Počínalo již svítati, když se snesl spánek na jeho znavené oči.

Pozdě ráno se vzbudil. V pootevřených dveřích uviděl postavu synovu. Petr stál na špičkách a šeptal: „Tatínku, ještě spíš?“

„Ne, jsem už chvíli vzhůru,“ pravil doktor Kostka.

Petr přiběhl k posteli a políbil otce. „To je pěkné od tebe, tatínku, že jsi mě taky jednou přišel

navštívit. Jak se máš? Jsi zdrav? Výtečně vypadáš! A co je nového doma?“

„Přijel jsem si s tebou slovíčko promluvit. Dostal jsem psaní, strašlivou věc. A týká se to tebe.“ A doktor Kostka sáhl do náprsní kapsy kabátu, který ležel u lože na židli, a podal synovi dopis.

Petr přečetl psaní, trochu zbledl a potom studeně pravil: „Víš sám ďábel, kde ta ženská vyšťourala svoje informace! Snad nějaký můj dobrý přítel...“

„To je vše, co vzhledem k této věci máš na srdci?“ Petr dal dopis otci zpět a chodil zamračeně po pokoji. „Co vlastně ode mne chceš, otče?“

„Ty se ptáš mne?“ odtušil doktor Kostka.

Syn se zastavil na své procházce jizbou a zlostně mu plynula slova se rtů:

„Ach tak... ty bys asi chtěl, abych to provedl jako... Jiří... Dělaloby ti to radost, kdybys viděl svou krev lízati prach země... Prosím tě pouze o jedno: Dostaneš-li ještě někdy podobný dopis, tak ho docela klidně zahod!“ A Petr vykročil z pokoje a přirazil za sebou dveře. Z předsíně se ozval ještě jeho zlobný hlas: „Paní, dejte mi vodu!“ Pak nové bouchnutí dveřmi.

Doktor Kostka se oblékal a počal skládati své věci. Jednak vůbec nemiloval křiku a potom byl přesvědčen, že mlčením se více dokáže než hádkou, je-li pravda na naší straně.

Petr vstoupil znovu do pokoje. Vida svého otce, an rovná své věci, pravil ulekaně: „Snad nechceš již odejeti, tatínku? Podívej se, tatínku, nesmíš se zlobit na mě. Někdy tak vybuchnu, je to dědictví po mamince. Ale na mou duši, nejsem tak špatný člověk, jak si myslíš. Musíš přece vědět, že už

mám taky rozum. Dívám se na ledacos jinak než ty, ale vědomě nikomu neubližuju a nikomu nic neberu... až na tu čest, a to je, věř mi, často velice pochybný statek..." A na Petrově tváři se objevil zlý úsměv.

„Jsi ovšem dorostlý člověk," odpověděl doktor Kostka, „ale musíš uznat, že jako otec mám právo tě napomenout, když vidím, jak běžíš do své zkázy.“

Petr zavedl zvolna rozhovor jiným směrem, mluvil o radioterapii, o Ehrlichovi, o zajímavých operacích a jiných aktualitách. Potom šel s otcem na oběd do své hospody. A odpoledne jej doprovázel na dráhu.

Na peroně mu pravil znova lísavým, dětinským hlasem: „Již se na mě nic nezlobíš, tatínku? Řekni...“

„Vůbec se na tebe nezlobím. Ale nemáš nikomu ubližovat: Co sám nechceš, nečiň jinému...“

Na Petrových rtech se po těchto slovech objevil frivolní úsměv, z kterého otec seznal, že užil citátu na nepatřičném místě. Vsedl do vlaku a hovořil se synem oknem až do odjezdu, o rodném městě, o všem a o ničem.

Když pak vlak se hnul, starý doktor Kostka viděl ještě dlouho před svým duševním zrakem štíhlou a elegantní postavu svého syna, mávajícího na pozdrav kloboukem. A v jeho srdci se rozhostila tichá radost a otcovská hrdost, které se zhrozil.

1911

OBSAH

CESTA DO HOR A JINÉ POVÍDKY (1914)

Cesta do hor.	7
Sebevrah Nečásek.	15
Otec.	21
Můj společník z cest.	27
Sport a zdraví.	35
Konkurenti.	42
Štika.	53
Miltiades, vítěz maratonský.	62.
Výhody nešťastné lásky.	68
Marta.	75
Kalokagathie.	83
Smysl života.	91
Pan oficiál se žení.	100
Katonova poslední četba.	109
Závěť strýce Jindřicha.	117

POVÍDKY A SATIRY (1927)

Inzerát.	129
Estét.	132
Povídka s rodozpytem.	137
Čokoládový dort.	141
Duch Plutarchův.	146
Zaviněná krida.	153
Obchod mrtvolami.	159
Vojtíšek jde zachraňovat lidstvo.	165
Maloměstská intrika.	202
Staří a mladí.	210
Tichý život.	217
Syn nemajetných rodičů.	225
Starosta náboženské obce.	232
Kandidatura doktora Vidučky.	238
Životní osudy.	247

Sluha.....	256
Úspěch.....	265
Děti.....	273
Čestný dar.....	282
Hynek Rež.....	289
Studentská láska.....	298
Čestný soud.....	307
Tchyně.....	316
Dobývatelé.....	325
Cesta okol pŭl svĕta za 14 dnŭ.....	334
Obĕanská povinnost.....	343
Miláĕku.....	352
Přemysl Otakar a nevinná panna.....	360
Vzpomŭnka z ateliĕru.....	368
Dobrá rodina.....	377
Právní porada.....	385
Sociální a psychologický rozbor staromládenectví.....	392
Polokritické ocenĕní nudy.....	400
<i>Ediĕní poznámka.....</i>	<i>407</i>

SPISY II

FRANTIŠEK GELLNER
POVÍDKY A SATIRY

Uspořádal Miloslav Hýsek

K vydání připravil Michal Huvar

Sazbu upravil a sazbu provedl Jan Huňář

Vydalo nakladatelství Carpe diem

jako svou 128. publikaci

v Brumovicích roku 2011

Vydání třetí (v Carpe diem druhé)

www.carpe.cz

KNIHY, CD, DVD, E-KNIHY

nakladatelství si můžete objednat na adrese:

Carpe diem, 691 11 Brumovice 175, Czech Republic

(tel. 737 444 221; e-mail: carpe@carpe.cz)

ISBN 978-80-87195-22-2